

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 27 april 1940 kl. 10 f. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, i anledning av väckt motion angående nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om den offentliga byggnadsverksamheten.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 198, hava herrar *Johansson* i Mysinge och *Petersson* i Dahl hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna för det byggnadsbestånd, som bekostas med allmänna medel.

Motionen.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till den med här förevarande motion likalydande, inom riksdagens första kammare väckta motionen nr I: 120.

Över motionen har utskottet inhämtat yttranden från Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. Därjämte har utskottet tagit del av utlåtanden, som genom första kammarens andra tillfälliga utskott infordrats från byggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen och Svenska landstingsförbundet.

Yttranden.

Byggnadsstyrelsens berörda yttrande återfinnes såsom bilaga (Bil. A) till detta utlåtande.

Vid byggnadsstyrelsens utlåtande var fogat ett uttalande i ämnet av *skolöverstyrelsen* av i huvudsak följande innehåll.

Vid uppförandet av skolbyggnader för olika ändamål (allmänna läroverk, kommunala mellanskolor, folkskolor o. s. v.) ävensom skolhem åligger det vederbörande kommun eller annan, som har att ansvara för dess uppförande, att underställa planerna byggnadsstyrelsens prövning, som äger rum i samråd med styrelsens byggnadstekniska biträde. Hänsyn tages härvid i första hand till byggnadens storlek i förhållande till avsedd användning och ändamålsenlighet. Därjämte uttalade överstyrelsen, att den ansåge sig i nu nämnda hänseenden icke kunna nämnvärt sänka sina krav på skolbyggnaders beskaffenhet. Betydande olägenheter för hela vårt skolväsen skulle tvivelsutan följa av en sådan åtgärd. Utpräglad lyx vid uppförandet av skolhus undvikes, och i regel anläggas sparsamhetshänsyn redan av nödvång av den kommun, för vars räkning vederbörande byggnad skall uppföras. Som ett medel till kontroll äger skolöverstyrelsen att föreslå Kungl. Maj:t att göra större avdrag vid beräkningen av de belopp, varå statsbidrag må beräknas att utgå. Allmänt anföres slutligen, att överstyrelsen vid den granskning av byggnadsplaner för skolväsendets del, som enligt gällande

bestämmelser tillkommer överstyrelsen, städse sökt tillse, att byggnaderna icke erhålla onödig storlek och luxuöst utförande. Det vore själfallet, att överstyrelsen under nuvarande tidsförhållanden skall ägna särskild uppmärksamhet åt denna sida av sin granskningsverksamhet. Föreskrifter om särskilda åtgärder i den av motionärerna angivna riktningen syntes förden skull icke vara erforderliga för överstyrelsens del.

Medicinalstyrelsen anförde, att dess befattning med förevarande spörsmål bestode dels i att verkställa utredningar angående uppförande eller förändrande av statens sinnessjukhus med därtill hörande bostadsbestånd, dels ock att granska ritningar till sjukhus och därtill hörande bostäder, avsedda att uppföras av landsting eller städer, som icke deltaga i landsting, vare sig statsbidrag till dessa sjukhus utgår eller icke. Med avseende å den förstnämnda gruppen byggnadsföretag, vilka som regel, innan de komma till utförande, underställas prövning av Kungl. Maj:t och riksdag, hade medicinalstyrelsen sedan länge strävat efter, att byggnadskostnaderna icke genom tillfredsställande av lyxanspråk drivas i höjden. Den tekniska utrustningen även av sinnessjukhus hade under senare tid dock blivit allt mera fullständig, vilket måste medföra stegrade kostnader. Härvid vore dock att märka, att utvecklingen i fråga om dylik teknisk utrustning i regel medför minskade kostnader för drift och personal. Ett avvägande av hur långt den tekniska utrustningen lämpligen borde drivas borde sålunda i varje fall ske. Att styrelsens ansträngningar att söka nedbringa byggnadskostnaderna för statens sinnessjukhus icke varit förgäves, framginge därav, att kostnaderna per sängplats vid de senaste statliga byggena varit lägre än för likvärdiga sjukhus, som uppförts av de städer, som övertagit hela sin sinnessjukvård. Tjänstebostäderna vid sinnessjukhusen hade även på senare tid förminskats så långt detta låte sig göra utan risk för försvårad rekrytering av läkare. Jämväl i övriga fall av granskning sökte styrelsen att begränsa byggnadskostnaderna för de offentliga sjukhusbyggnaderna. Det nu rådande finansiella läget krävde emellertid, att intet underlåtes, som kan nedbringa det allmännas kostnader för byggnadsföretag av ifrågavarande art. Styrelsen skulle ock låta sig angeläget vara att än ytterligare beakta detta krav.

Svenska landstingsförbundet erinrade om att i motionen särskilt påtalas de alltför stora, modernt inredda tjänstebostäder, som en del befattningshavare utrustas med. För landstingens del torde denna anmärkning knappast vara berättigad, möjligen med undantag för överläkarbostäderna vid en del sjukhus. I den mån nya sådana under senare år uppförts, hade dock en ej oväsentlig begränsning av utrymmet skett. För landstingens vidkommande vore några särskilda statliga åtgärder för nedbringande av kostnaderna för deras byggnadsverksamhet icke erforderliga. En effektivare granskning av planerade sjukhusbyggnadsföretag borde komma till stånd.

Svenska stadsförbundet hade icke något att erinra mot en utredning i

frågan, men förutsatte, att därvid även stadssamhällena bleve representerade.

Svenska landskommunernas förbund anförde, att motionärerna riktat uppmärksamheten på ett förhållande, som framförallt i nuvarande krisläge men även under normala tider vore av mycket stor betydelse. Även om man med tillfredsställelse måste konstatera de värdefulla insatser, som från statens och det allmännas sida göras för tillgodoseendet i olika avseenden av medborgarnas behov bland annat på undervisningens och socialvårdens områden, kunde man icke bortse ifrån, att en något överdriven frikostighet med allmänna medel därvid understundom blivit ådagalagd. Att märka vore emellertid, att detta icke uteslutande kan läggas de kommunala myndigheterna till last. Styrelsen ville framhålla, att styrelsen med det sagda icke velat rikta någon anmärkning mot de på undervisningens, socialvårdens och andra områden vidtagna statliga eller kommunala åtgärderna såsom sådana. Styrelsen instämde emellertid med motionärerna däruti, att man på dessa områden torde finna möjligheter till nödiga besparingar. Styrelsen ansåge sig därför böra biträda motionärernas framställning.

För egen del får utskottet anföra följande.

Det torde vara ovedersägligt, att under den nyligen tilländagångna tid, som kännetecknats av livlig samhällelig expansion och ökad penningtillgång såväl för stat och kommun som för enskilda, kraven på utrymme och utstyrsel, för att ej säga hela standarden, hos byggnader, som uppförts av resp. för det allmänna eller med bidrag av allmänna medel, avsevärt höjts. Då det gäller kostnaderna för sjukhusbyggnader, lär detta ock i många fall sammanhånga med nutidens väsentligt ökade fordringar på sjukhusvårdens kvalitet och vårdmöjligheter. Viss förenkling har emellertid på senare tid vidtagits, och såsom i det åberopade utlåtandet framhållits har medicinalstyrelsen sin uppmärksamhet fäst på möjligheterna till ekonomisering vid offentliga byggnadsföretag. Medicinalstyrelsen har såsom exempel härpå anført överläkarbostäder vid sinnessjukhusen, där yttinnehållet i det senast planerade etablissemetet nedbringats till omkring två tredjedelar av vad som ansågs lämpligt och nödvändigt vid uppförandet av äldre, ännu i bruk varande sjukhus av samma slag. Bostadsutrymmen för viss annan sjukhuspersonal, exempelvis underläkare, torde enligt utskottets mening snarare vara i behov av utvidgning och förbättring än motsatsen. För skolhusens byggnadskostnader ha sociala funktioner (bad, kliniker o. s. v.) säkerligen spelat viss roll. Att taga nu rådande brydsamma förhållanden till anledning att vidtaga mera djupgående inskränkningar, som kunna antagas leda till en mera allmän sänkning av standarden för en längre framtid, finner utskottet ur flera synpunkter mindre lyckligt. Slutligen vill utskottet erinra om att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 10 november 1939 tillkallat sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande aktuella be-

Utskottet.

sparingsåtgärder på folkskoleväsendets område. Dessa sakkunniga hava, enligt vad känt är, till behandling även upptagit frågan om statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet och komma enligt uppgift att inom den närmaste framtiden framlägga förslag till nedbringande av kostnaderna för till folkskoleväsendet hörande byggnadsföretag. De sakkunnigas utredning avser närmast grunderna för statsbidrag. Ehuruväl denna utredning endast indirekt berör den fråga, motionen tagit sikte på, saknar den i förevarande sammanhang ingalunda sin betydelse.

Utskottet, som väl finner motionens syfte behjärtansvärt, men som utgår från att verk och myndigheter taga uppkommande tillfällen i akt för att tillse, att berättigade krav på sparsamhet vid planläggning och utförande av sådana byggnadsföretag, som avses i motionen, varda beaktade inom ramen för ändamålsenlighet och en på längre sikt inriktad ekonomi, anser sig förhindrat att för närvarande föreslå åtgärder i motionens syfte och hemställer,

att här förevarande motion, nr 198, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 april 1940.

På utskottets vägnar:

GUSTAF NILSSON.

Närvarande: Herrar Nilsson i Kristinehamn, Tornegård*), Silfwerbrand, Lindholm, Birke, fru Alvéén*), herrar Nilson i Eskilstuna, Magnusson i Tumhult*), Hansson i Stocksäter*) och Andersson i Surahammar*).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

Till riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott.

Sedan Kungl. Maj:t den 2 februari 1940 anbefallt Kungl. byggnadsstyrelsen att till Eder avgiva yttrande över en inom första kammaren väckt motion, nr 120, om åtgärder för nedbringande av byggnadskostnaderna i fråga om offentliga byggnadsverksamheten, får styrelsen i ämnet anföra följande.

Byggnadsstyrelsens befattning med den offentliga byggnadsverksamheten avser i huvudsak:

1. Vården och underhållet beträffande av styrelsen förvaltade byggnader, såsom ämbetsbyggnader i huvudstaden, landsstatshus, lantmäterikontor, seminariebyggnader, dövstumskolor m. m.

2. Uppförande genom styrelsens försorg av byggnader för ämbetsverk, universitet och högskolor, post och telegraf, sinnessjukvården m. m.

3. Granskning av förslag till byggnader för läroverk, samrealskolor, sjukhus samt vissa andra byggnader, som uppföras helt eller delvis med statsmedel i form av bidrag eller lån.

Byggnadsstyrelsens uppdrag beträffande i grupp 2 omnämnda byggnadsföretag avser i en del fall såväl utredning av själva byggnadsfrågan som uppförande av den beslutade byggnaden, medan det i andra fall endast avser byggnadens uppförande. I förra fallen, som i huvudsak röra ämbetsbyggnader av olika slag i huvudstaden och landsorten samt byggnader för universitet och högskolor jämte sinnessjukhus och dövstumskolor m. m., innebär utredningen ett ingående samråd med de myndigheter eller institutioner, för vilkas räkning byggnaden uppföres, samt en noggrann granskning och prövning av framställda önskemål ifråga om lokalernas storlek och anordning m. m. i syfte att ernå icke blott fullt ändamålsenliga utan även ur ekonomisk synpunkt rationella planläggningar.

Vad åter angår de affärsdrivande verkens byggnader, posthus, telegrafhus, telefonstationer, överdragsstationer m. m., så äro dessa i hög grad specialbetonade och planläggas därför i regel av verken själva med hänsyn till byggnadernas effektiva utnyttjande.

I fråga om den under grupp 3 omnämnda granskningsverksamheten får byggnadsstyrelsen erinra om att en synnerligen stor grupp, nämligen folkskolor, granskas enbart av Kungl. skolöverstyrelsen. Med anledning härav har styrelsen anhållit om Kungl. skolöverstyrelsens meddelande, i vilka avseenden överstyrelsen för sin del kunde finna det möjligt att vid planläggning av byggnader för allmänna läroverk och folkskolor vidtaga åtgärder för nedbringande av kostnaderna för dylika byggnadsföretag. I bilagda yttrande den 8 mars 1940 har skolöverstyrelsen i huvudsak anfört, att överstyrelsen vid den granskning av byggnadsplaner för skolväsendets del, som enligt gällande bestämmelser tillkommer överstyrelsen, städse sökte tillse, att byggnaderna icke erhöles onödig storlek och luxuöst utförande. Det vore självfallet, att överstyrelsen under nuvarande tidsförhållanden ägnade särskild uppmärksamhet åt denna sida av sin granskningsverksamhet.

I anslutning till vad skolöverstyrelsen sålunda uttalat vill byggnadsstyrelsen för egen del framhålla, att det icke torde vara uteslutet att ernå vissa be-

sparingar och förenklingar beträffande skolbyggnaderna i förhållande till den standard, som under senare år på vissa håll utbildats.

Vad sjukhusen beträffar karakteriseras denna byggnadstyp av det särdeles komplicerade arbete, som bedrivs där, och de höga driftkostnaderna. Med hänsyn härtill måste byggnadskostnad och standard på ett rationellt sätt vägas mot driftkostnaderna. Styrelsen vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på angelägenheten av en rationell disposition av sjukhusanläggningarna inom ett sjukvårdsdistrikt, samt att generalplaner upprättas för framtida utvidgningar av de olika sjukhusanläggningarna. Annars riskeras nämligen att byggnader uppföras för att tillgodose aktuella, trängande behov utan att vederbörande klargjort för sig, vilka konsekvenser dessa byggnader kunna få i samband med en senare utvidgning av anläggningen. Styrelsen har för sin del vid flera tillfällen påpekat dylikt förhållande och sökt få rättelse till stånd i samband med granskning av sjukhusförslag.

Granskning av förslag till sjukhusbyggnader sker jämväl och slutligen av Kungl. medicinalstyrelsen, som även har att godkänna eller avslå ett ingivet förslag. Byggnadsstyrelsens granskning torde med hänsyn härtill övervägande vara avsedd såsom en mera byggnadsteknisk granskning.

Styrelsen har dock, i den mån styrelsens arbetskrafter det medgivit, genom omarbetning av för granskning inkomna förslag, sökt åvägabringa förenklingar och rationaliseringar i underställda förslag. Då vidare styrelsen trots sig finna, att besparingar och förenklingar skulle stå att vinna genom vissa principiella förändringar i sjukhusens planlösningar, har styrelsen hos Kungl. medicinalstyrelsen anhållit om angivande av de minimifordringar, som ur de synpunkter medicinalstyrelsen har att beakta borde uppställas på sjukvårdsanläggningar. I skrivelse den 12 mars 1940 har medicinalstyrelsen förklarat sig så snart som möjligt vilja upptaga till granskning de i motionen berörda spörsmålen i den mån de anginge de styrelsen underställda sjukvårdsanstalterna.

Angående de i motionen omnämnda tjänstebostäderna vill byggnadsstyrelsen framhålla, att styrelsen vid bestämmandet av dessas storlek för sin del följer statens bostadsnämnds »Riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostad» (statens offentliga utredningar 1939: 36, finansdepartementet). Styrelsen har emellertid vid granskning av ingivna förslag icke kunnat undgå att förmärka, hurusom ibland tjänstebostäderna givits en för hög standard, i vilka fall styrelsen anmärkt därpå.

Styrelsen kan slutligen icke underlåta att påpeka, att styrelsens granskning av byggnadsärenden icke sällan i hög grad försvåras av dels att för kort tid ställes till förfogande för granskningsarbetet, särskilt då fråga är om statliga byggnadsfrågor, som skola föreläggas riksdagen, dels ock att byggnadsärenden, då de komma inför styrelsen, redan förts så långt att praktiska svårigheter uppstå för genomförande av önskvärda ändringar.

Stockholm den 11 april 1940.

HENNING LEO.

Sven Markelius.

/ Sten Zethelius.